

Pôvod «Cigánov»

Gorazd A. Timkovič, OSBM

Súčasná história nevie dať odpoveď na mnohé doteraz ešte stále otvorené otázky. Mnoho vecí je nedoriešených. V histórii ľudstva existovali obrovské národy, ktoré "bez stopy" zanikli a vzápätí sa objavili iné, taktiež obrovské národy na nesmiernych plochách bez toho, že by sme vedeli odkiaľ sa vzali.

Tak napríklad Skýti (8. stor. pred Chr. - 1. stor. po Chr.) - žijúci na obrovských plochách zanikli a na tých istých miestach história objavila Sarmatov (1. stor. po Chr. - 3. stor. po Chr.) a pri ich zániku sa náhle v obrovských množstvách a na tých istých obrovských teritóriách objavili Slovania (5. -6. stor. po Chr.). Náhle, masovo, "padli z neba". Ale také veci sa v histórii nedejú.

Podobnú situáciu vidíme aj s inými národmi: Huni drancovali Germániu a v 5.-6. stor. po Chr. zanikli, odišli zo scény bez stopy, keď sa objavili Avari - objavili sa, vošli do dejín a to veľmi dramaticky, ohrozovali svojich susedov, bojovali o svoju existenciu a... zmizli bez stopy... a iné národy sa náhle objavili z tmy, bez toho, že by niekto niekedy o nich počul, napr. Rumuni - národ «bez histórie». Do 12. st. niet vraj stopy po ňom. Také veci sa nedejú. Z toho vidieť, že naša historická veda ešte neodomkla skutočné dejiny Európy. Prečo? Chýba «klúč» na odomknutie zatvorených dverí histórie. Chýba jeden článok v reťazci a preto v našich dejinách stále «čosi nepasuje». Niečo chýba.

Kľúčom je Podkarpatská Rus, jej existencia, život, história. Podkarpatská Rus je kľúčom, je tým chýbajúcim článkom v dejinách Európy.

Začnime túto historickú štúdiu jednou z najstarších slovanských kroník — *Povestou vremennych let*. Autor *Povesti vremennych let* Nestor žil v 12. st. a bol veľmi vzdelaným baziliánskym mníchom. V jeho dobe cyrilometodejské kresťanstvo zapustilo už hlboké korene do slovanského prostredia, preto Nestor zaznamenáva do svojej kroniky históriu národov už zo zorného uhla kresťanstva, tj. 200 rokov po rozšírení sa kresťanstva na slovanskom území. Príchodom cyrilometodejského kresťanstva si Slovania konečne začínajú písať dejiny sami. Prijatím kresťanstva Slovania vystupujú z hmly, vystupujú plne na javisko svetových dejín.

Prví zo všetkých Slovanov, ak nepočítame do toho Dalmatíncov na severnom pobreží Adriatiku,¹ prijali kresťanstvo Rusíni (praslovanské plemeno Magog), ktorí sídlili v Podkarpatsku,² tj. hlavne v oblasti medzi riekou Tisou a Karpatami. Od nich sa cyrilometodejské kresťanstvo rozšírilo tiež medzi Slovanov obývajúcich juhozápadné dunajské kraje. Preto Nestor začína históriu Slovanov takto: «По мнозѣхъ же времянѣхъ сѣли суть словѣни по Дунаеви, гдѣ есть ныне Угорска земля и Болгарьска. И от тѣхъ словѣнъ разидошася по землѣ...».³

Z časov, keď si Slovania sami ešte nepísali dejiny, lebo boli ešte pohanmi a okolité národy ich vo svojich kronikách nazývali tisícorakými prezývkami,⁴ Nestor pre nás zaznamenal jednu veľmi dôležitú udalosť, tj. podmanenie poddunajských Slovanov zo strany akýchsi Volochov.⁵

Nestor z tejto, samozrejme pre Slovanov nepríjemnej udalosti uzatvára, že v dôsledku toho sa odtiaľ vraj rozišli po všetkých dnešných slovanských teritóriách. Takto vznikol falošný dojem, akoby fyzická — skutočná pravlasť Slovanov bola kdesi okolo Dunaja. Správa však nie je úplne bez logického opodstatnenia, pretože má do istej miery pravdu, a to v tom zmysle, že Podkarpatsko a dunajské kraje sa stali nie fyzickou, ale *kultúrnou pravlasťou všetkých Slovanov*, lebo odtiaľ sa naozaj rozšírila cyrilometodejská kultúra a cyrilometodejské kresťanstvo medzi všetkých Slovanov (okrem Dalmácie), ktorí dodnes existujú a existujú práve a len vďaka nej. Tí Slovania však, ktorí neprijali cyrilometodejské grécko-byzantské kresťanstvo, totiž už dnes neexistujú (územie východného Nemecka, Rakúska, Venečia-Benátky a iné). Pohltila ich západná franská kultúra a to až do ich úplného zániku a splynutia s germánskymi národmi. Dalmácia síce tiež prvotne (pol. 7. st.) prijala latinský obrad, ale aj tamojších Slovanov-Dalmatíncov pred stratou slovanskej identity zachránil opäť, i keď len dodatočne (päť minút pred dvanástou) prijatý cyrilometodejský odkaz, ktorý zamenili na glagolský (kvôli prenasledovaniu zo strany latinského sveta).

Najnovšie bádania etnogenézy Slovanov ukazujú, že dnešní Slovania sú potomkami nie jedného, ale troch praslovanských plemien, ktoré história pozná pod cudzími názvami ako: Kelti, Skýti a Mosko-Iberi. Tieto tri praslovanské plemená neboli počas svojej najstaršej histórie vo všeobecnosti nikdy úplne podriadené nijakému cudziemu národu. Vládnucou vrstvou Slovanov bola od najstarších dôb len vrstva vlastných, tj. slovanských pohlavárov-rusov (kráľovskí Skýti). Ich obrovské mohylové pohrebištia archeológia objavuje v posledných rokoch práve v samotných Karpatoch. Preto, v masovom merítku prvá veľká porážka a nasledovné niekoľkostoročné zotročenie Slovanov (predchodcov aj dnešných obyvateľov Slovenska) zo strany akýchsi Volochov (o ktorom hovorí Nestor) patrí k udalostiam svetodejinného celoslovanského významu. Panstvo

Volochove nad Slovanmi bolo neskôr vystriedané na počiatku 10. storočia po Chr. novým tisícročným panstvom Uhrov... medzitým sa v dejinách zabýsala tzv. Samová a neskôr Veľkomoravská ríša, ktoré spravovali opäť domáce skýtske-ruské kniežatá, ako napr. Samo, Rostislav, Svätopluk...⁶ Kto sú tí tajomní Volochovia, ktorí prvýkrát v dejinách nasadili Slovanom otrocké "okovy"?

V(a)lasi - vlasy

Nestor spomína «Volochove» *Valachov* vo svojej *Povesti vremennych let* až niekoľkokrát. V prvej dôležitej správe len krátko konštatuje, že akýsi Valasi (Volochovia) napadli dunajských Slovanov a podrobili si ich, robiac im pritom veľké násilie.⁷ Škoda len, že letopisec neudáva žiadny dátum, kedy sa tak stalo.

Druhá dôležitá správa o Valachoch uvedená už pod letopisným rokom 6406 (tj. 898 po Chr.) hovorí o tom, ako Uhri tiahnući pomimo Kyjev, horou, ktorá sa nazýva Uhorská... prešli cez veľké hory Uhorské (Karpaty) a začali bojovať proti tu žijúcim Valachom a Slovanom. Nestor pritom zdôrazňuje dôležitú historickú skutočnosť, že Podkarpatsko a okolie Dunaja obývali najprv Slovania, ktorých si Valasi podrobili a až potom prišli Uhri, ktorí vyhнали Volochove a odvtedy (tj. od ich príchodu) sa začala zem volať Uhorskou...:

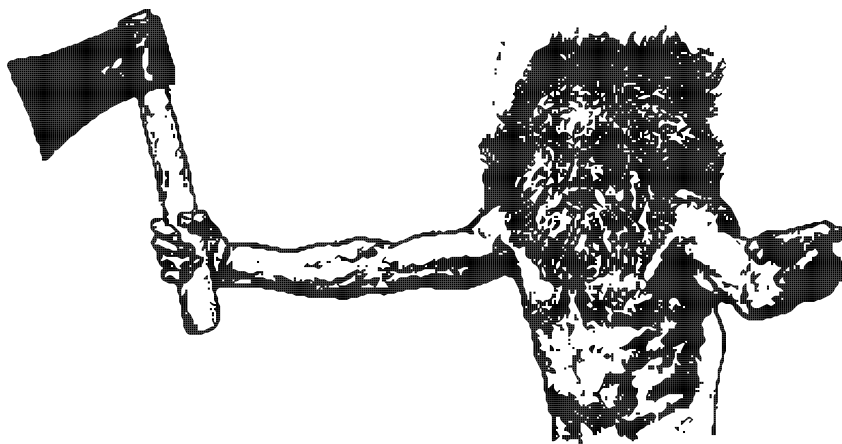
«Въ лѣто 6406. Идоша угри мимо Киевъ горою еже ся зоветь нынѣ Угорское,... Пришедше от вѣстока и устремишася чересь горы великия яже прозвашася горы Угорския и почаша воевати на живущая ту волохи и словѣни. Сѣдяху бо ту преже словѣни, и волохове прияша землю словенскую. Посемъ же угри прогнаша волъхи, и наслѣдиша землю ту и сѣдоша съ словѣны, покоривше я подь ся, и оттоле прозвася земля Угорская».⁸

Informácia, že Uhri vyhнали Valachov a sami sa usadili v Poddunají spolu s podrobenými, tam už dávno sídliačimi Slovanmi má nesmiernu historickú cenu. Určuje totiž poradie príchodu jednotlivých národov do Podkarpatska: ako prví prišli Slovania, potom Volochovia a nakoniec Maďari.

V identifikácii národa «Volochove» *Valachov* sú bádatelia nejednotní. Niektorí dokonca zastávali názor, že Nestor pomiešal a poplietol pod «Volochami» rozličné národy. Vo všeobecnosti donedávna prevládal názor, že v prvej správe ide o Keltov a v druhej správe (rok 898) o Frankov (Roesler, Frähn). Iní autori v druhej správe vidia Rumunov (Šafárik).⁹ K Šafárikovi sa pridávame i my a predkladáme na to i dôkazy, s tým, že nielen druhá, ale všetky správy Nestora o národe «Volochove» sa vzťahujú na Rumunov, presnejšie na národ RÓMOV, ktorý

prišiel do centrálnej Európy už v 4.-5. storočí po Chr. a stal sa základom neskoršej, alebo lepšie povedané dnešnej ROMÁNIE (Rumunska). Národ Rómov história uvádza pod rozličnými menami: Huni, Avari, Volochovia, Spali, Obri, Giganti a nakoniec v súčasnosti nepokrstenú časť z nich poznáme pod menom Cigáni.

Etymológia slova «ВОЛОХЪ», «ВЛАХЪ»

Čo sa týka etymológie slova **ВОЛОХЪ**, v množnom čísle **ВОЛОХИ** *Volochovia*, *Valasi*, ide o starý slovanský výraz - meno, ktoré v 5.-6. st. po Chr. dali Rómom, ako svojim prvým premožiteľom, poddunajskí a podkarpatskí Rusíni. Slovo označuje démonické bytosti a bezprostredne súvisí s «vlasmi» na hlave. Označuje ľudí nielen «vlasatých», tj. chlpatých, bradatých, teda s bujnými vlasmi na hlave, ale predovšetkým ľudí nepremožiteľných, veľmi mocných, oplývajúcich silou, ktorej symbolom boli u starovekých národov už od najstarších čias vlasy (podrobnejšie pozri článok «Postriženie»). Toto potvrdzuje aj dnešný moderný slovenský ekvivalent tohto staroslovanského názvu *Vlochy*: *Vlaši*, *Vlasi*, *V(a)lasi*, ktorý je prakticky totožný so slovom «vlasy»; Nestorovmu výrazu «**ВОЛОХИ**» odpovedá veľkoruské «волоха» *chlpy*, *vlasy*; «волохатый» *vlasatý*, *chlpatý*.¹⁰

Slovo **ВОЛОХЪ**, **ВЛАХЪ** *V(a)lach* je praslovanská-skýtska varianta praslovanského-keltského výrazu ***ВЛАХЪ** > **ВЛАГЪ** 1.) *boh*, 2.) *dobrý*, *blahý*. Obidva termíny vznikli «tolt-tlot» zmenou z praslovanského ***ВЛАХЪ** > ***ВЛАГЪ** 1.) *boh*

[čítaj *boch*], 2.) *dobrý* (viď článok «Postríženie»). Zvuk *l* v tomto slove je prídychového pôvodu, tj. je súčasťou pra-samohlásky. Palatalizáciou *ch > s* vznikla forma: **ВОЛОХЪ** > **ВОЛОСЪ**, prípadne **ВЛАХЪ** > **ВЛАСЪ** (porov. nem. «Welsch» *Vlach*, kde «tolt-tlot» zmena neprebchla).

Na základe pohanskej dualistickej predstavy¹¹ o svete nadprirodzených síl, Praslovania, podobne ako aj ich “susedia” Peržania (v ich pradomovine), nazývali zlé démonické sily menom jediného dobrého boha, avšak tentoraz už v množnom čísle. Tak dualistickým protikladom pôvodne jediného a dobrého praslovanského boha Perúna, zvaného tiež *Vlas* (**ВЛАСЪ**, **ВЕЛЕСЪ**, **ВОЛОСЪ**)¹² pána chlpatej zveri (tzv. «скотный бог»¹³), sa stali ľuďom nepriateľskí démoni, tj. divá lesná zver (z hmyzu tu patrili hlavne *blchy* a *ploštice*¹⁴), na roveň ktorej boli postavení aj prví dobyvatelia a zotročovatelia Slovanov — **ВОЛОХИ** *V(a)lasi*. Náboženský dualizmus Praslovanov vidieť veľmi pekne i v slovách **ДѢВЪ** *obor*¹⁵ (titul Perúna), **ДѢВА** *deva* (titul bohyně Slávy, ktorá bola ženskou formou toho istého božstva) na jednej strane a **ДИАВОЛЪ**¹⁶, príp. «diviak», «divý», «divoký», «divina» (divá zver) na strane opačnej; podobne bohyňa «Rusala» — zlé «rusalky»¹⁷; bohyňa «Kupala» (gr. *κυβέλη*, kobyľa) — «kobyľky» (hmyz ničiaci úrodu); boh «Chors» — **ХРОУСТИ** *chrústy*; boh **КОУРЪ** — «červy» (hmyz žerúci mŕtvoly), porov. tal. «corvi» *havrany* (žerúce mŕtvoly na bojisku); **БОГЪ** *boh* — angl. «bug» [čítaj *bag*] *chrobák*; maď. «bogár» *chrobák*.¹⁸

Keď v 6. st. po Chr., Panóniu a Slavóniu, tj. okolie stredného Dunaja obsadili Rómovia, zotročení dunajskí Rosi (Slovania plemena Magog), ktorí dlhé storočia iba vládli a neboli nikomu podriadení, im dali v panickom¹⁹ strachu «božské» meno — meno démonov: Vlasi, *V(a)lasi*, **ВОЛОХИ**. Svojou silou, krutosťou a veľkým utrpením, ktoré spôsobovali domácejmu obyvateľstvu, pripomínali nielen divokú zver a jej silu, ale hlavne démonické sily - protiklad lesného boha Volosa. K tomu napomáhala aj nezvyčajne bujná ovlásenie hlavy. Výrazne čierne havranie vlasy a brady²⁰ pri ich kočovnom spôsobe života zvlášť neudržiavané a nikdy nestrihané, tvorili veľký kontrast so svetlými - rusavými vlasmi domáceho obyvateľstva podkarpatských Slovanov - Rusínov a Keltov, čo ešte zvyšovalo rešpekt podrobeného a z mužskej strany zdecimovaného obyvateľstva. Rómovia (história ich uvádza spravidla pod menom «Huni», neskôr «Avari») pri prvom útoku spravidla vždy vyvraždili všetko mužské slovanské obyvateľstvo. V slovanských osadách zanechali nažive len ženy a deti, pričom v priebehu neskoršieho obdobia chlapcom priebežne novorodeným zo slovanských žien, nožami stále dorezali spodnú časť tváre, aby tak na zjazvenom mieste navždy zamedzili narastanie brady.²¹ Keď títo slovanskí chlapci (synovia slovanských matiek a hunských otcov) dorástli, tvorili vojenský predvoj charakte-

ristický každému hunskému a hlavne avarskému útoku,²² takže niektorí kronikári (ako napr. Ammian) aj týchto mylne priamo stotožnili s Hunami.

Slovanský názov Vlach - Vlasi, prenikol aj do gréckeho prostredia (*Βλαχσοσ*). Kvôli tmavšej pokožke a havraním vlasom, ktoré sú charakteristické pre Rómov, Gréci vylepšili tento názov na *Μαυροβλαχοι*, tj. *Čierni Vlasi* (porovnaj slovenský výraz *čierne vlasy*), čo bolo prijaté aj do latinčiny a novších jazykov, ako taliančiny a srbochorvátčiny v tvare: *Moroblachi, Morovlachi, Moroulachi, Morlachi, Murlacchi, Morovlahi, Morlaki, Murlaki*. Úplne rovnaký význam má i slovo *Karavlach* (s tureckým «kara» *čierny*), ktorým v čase tureckej éry Srbi označovali Rumunov - obyvateľov Valachie a Besarábie.²³ V Bosne (ex Juhoslávia) ešte dnes nazývajú *Karavlachami* tých z Cigánov, ktorí rozprávajú rumunsky.²⁴ Maďari v druhom tisícročí našej éry pozmenili vo svojom jazyku výraz *Vlach* na *Olah*.²⁵

Obri

Sila a relatívna neporaziteľnosť Rómov, s akou vtrhli v 4.-5. storočí po Chr. do centrálnej Európy, im u všetkých okolitých národov vyslúžila prezývku, či názov «Obor».

So staroslovanským slovom «**ВЛАСТЬ**» *vlas*, teda vlasmi na hlave, etymologicky súvisia nielen stsl. slová **ВЛАСТЬ** *moc, sila*; **ВЛАДА** *moc, vláda*; **ВЛАДЬ** *vlasy, vláda* (podrobnejšie pozri článok «Postrizenie»), ale i slová označujúce *velkosť*, napr.: **ВЛАТЪ** *obor, veľikán*;²⁶ **ВОЛОТЪ**, resp. **ВЕЛЕТЪ** 1) *vlas, nit'* 2) *veľikán*²⁷ (porov. tiež slovanské **ВОЛОСЪ** a lat. «vellus» *vlna, vlákno, koža zvierat*, príp. fr. «velu» *vlasť*).

Teda Vlasi - **ВОЛОХИ** (Rómovia) boli pre svoju zverskú krutosť, silu, moc a vládu, ktorou vládli nad národmi Európy pokladaní za *obrov, veľikánov* (porov. ukr. *велетні*, gr. *γίγαντες* (*giganti*)²⁸, stsl. **ИПОЛИНИ**,²⁹ prasl. keltské **АВАРИ** *Avari*, nem. «Hüne» *obor*...).

História, ktorú si Rómovia nikdy nepísali sami, však práve z tohto dôvodu nepozná Rómov pod ich vlastným menom «Róm», «Rómovia», ale uvádza ich pod rôznymi inými cudzími názvami, ako je napr. praslovanský skýtsky-rusínsky názov «Avari» (v gréckych dokumentoch *Ἀβάροι*); v keltskej výslovnosti «Ob(ori)»³⁰; nemecký názov «Huni» (ako germánska verzia slova)³¹; staroslovanský názov **ИПОЛИНИ**, príp. **ВОЛОХИ** *V(a)lasi*...

História národa Rómov (v krátkosti)

Rómov (ako «Avarov») nachádzame v geografii Ptolemaia už v 2. st. po Chr. pod rusínskym-skýtskym názvom «Avarini» v Skýtii (na sever od Čierneho mora), ale v Byzancii sa pod týmto menom oficiálne prvýkrát spomínajú až v roku 558 v posolstve, ktoré poslali rímskemu-byzantskému cisárovi Justinianovi (527-565), v ktorom falošne žiadajú od neho miesto na usadenie.³² Ináč historické zdroje, ktoré opisujú ich boje s Germánmi (4. st. po Chr.), ich poznajú už skôr, a to pod germánskym menom «Huni». Tento germánsky názov «Obrov» sa veľmi často užíval dovtedy, kým títo nenadviazali v 5. st. priateľské styky so západným impériom proti Byzancii³³ a to hlavne po náhlej smrti ich vodcu Attilu (r. 453). Odvtedy už začínajú častejšie vystupovať pod novším slovanským-rusínskym menom «Avari» a to vo veľkej politicko-vojenskej kombinácii: Byzancia + Gepidi + Turci, proti koalícii: Frankovia + Longobardi + Peržania (Slovania, čiže Skýti) + Avari.³⁴ Neskôr sa stabilne usadili v Dalmácii, podrobia si tamojších latinských prisťahovalcov, od ktorých niektorí z nich čiastočne prevzali latinský jazyk a zmiešali ho s vlastným rímskym jazykom. Tam prvýkrát dostali i názov «Gigan(t)i» - Cigáni (pozri ďalej). Od roku 568 už trvalejšie okupujú Panóniu a Slavóniu (poddunajské kraje - juh dnešného Maďarska a sever Juhoslávie), kde si podrobili poddunajských Slovanov (skýtskeho a keltského pôvodu) a každoročne prichádzali z juhu rabovať panónske kraje a zimovať medzi tamojšími Slovanmi (Rusínmi a Keltami).³⁵ Potomkovia dunajských Rosov spolu s potomkami časti transylvánskych podkarpatských Rosov (Rusínov) dali základ neskoršej «Ruskej države» (11. st.) v histórii známej pod názvom «RAŠKA država», ktorá sa stala oficiálnym počiatkom dnešného Srbska.³⁶ Maďari dodnes Srbov volajú RACZ-ami, tj. od slova RAŠ (Rus).³⁷

Sláva Rómov-Avarov veľmi skoro pohašla. Severozápadná časť obsadeného územia sa vzbúrila a potomkovia Rómov a Slovanov (tj. deti rímskych otcov a slovanských matiek) vytvorili Samovu ríšu (okolo r. 623)³⁸. V tom istom čase utrpeli Rómovia veľkú porážku aj v Dalmácii a to od keltských Chorvátov, tj. Slovanov prišlých do Dalmácie z karpatskej Galície - Haličiny³⁹ a Volyňa. Víťazným Chorvátom za odmenu imperátor Heraklius (610-640) daroval celé oslobodené územie a krátko nato boli aj pokrstení, a to ako jediní zo Slovanov originálne v latinskom obrade. Tam vznikla neskoršie i glagolika úmyselnou deformáciou cyrilskej abecedy (viď články v budúcich *Krásnobrodských zborníkoch*). V pol. 7. st. dostali dokonca aj latinského arcibiskupa⁴⁰ a ako spojenci impéria, na rozdiel od Slovanov okolo Solúna a Beogradu, tj. Srbov (Serbov), neboli považovaní za otrokov (lat. servi), ale slobodných.⁴¹

Príchodom Maďarov-Uhrov v 10. st. po Chr. do Podkarpatska a Panónie sa navždy v týchto krajoch skončila vláda Rómov. Ich zbytky boli zatlačené do Va-

lachie, kde spolu s tamojším pôvodným slovanským etnikom prijali cyrilometodejské kresťanstvo a ako kresťania dali základ dnešnému Rumunsku.

Rómovia-Valasi (ΒΟΛΟΧΙ) - Huni - Avari (ἄβαροι) - Obri - Cigáni (giganti — ako nepokrstená časť) a pokrstení Rumuni (zmiešaní so Slovanmi) sú teda jeden a ten istý národ Rómov, došlý do centrálnej a západnej Európy v 4.-5. st. po Christovi. Valachami a Avarmi ich nazvala vládnuca kráľovská vrstva Slovanov, tj. poddunajskí a podkarpatiskí Rusíni (Slovania skýtskeho pôvodu plemena Magog), ktorých si Rómovia podmanili a usadili sa na ich území v Karpatoch a okolo Dunaja. V Panónii, kde boli číselne početnejší Slovania keltského pôvodu plemena Gomer, keltským ekvivalentom Vlachov a Avarov boli «Páni»⁴² a «Ob(o)ri»; ten istý názov preložený do germánčiny je «Huni», kde (v nemčine) sa praslovanské-keltské slovo «**OBOPŔ**» dokonca dodnes zachovalo vo forme «Ober» *hlavný, vrchný*. Výraz «Cigáni» označujúci už len nepokrstených Rómov vznikol až oveľa neskôr, a to v kresťanskom rímskokatolíckom glagolskom prostredí prímorskej Dalmácie zo starobiblického výrazu pre Obrov «Giganti» (pozri ďalej). Sami seba však stále nazývali «Rómami» (Rómovia).⁴³ Kým Rómovia v 4.-5. st. útočili na Germániu, starovekí historici ich označovali germánskym názvom «Huni», keď začali ničiť Slovanov, v historických zdrojoch sa objavujú už pod slovanským názvom «Avari» (ἄβαροι), «Vlasi» (βλαχοι). Vyššie ukázané vysvetľuje konečne aj fakt, prečo Gréci často označovali Hunov, Avarov, Volochov, ... atď. a vôbec národy obývajúce slovanské územia ako Skýtov; je to práve kvôli tomu, že sa usadili na skýtskom, tj. slovanskom území, obyvateľstvo ktorého si podrobili, a ktoré počtom i naďalej ďaleko prevyšovalo svojich rímskych dobyvateľov.

Cigáni

Divokí Rómovia si prakticky natrvalo podmanili veľkú časť Slovanov, čím vystriedali odvekú vládu rosov-rusov (slovanských pohlavárov) nad Slovanmi. Ohúrili Slovanov svojim zjavom (bujné čierne vlasy), silou, ukrutnosťou, a preto dostali démonické meno vládcov čiže «vlasov»: **ВЛАХИ**, **ΒΟΛΟΧΙ**, čo v pohanskom skýtsko-slovanskom prostredí zvučalo veľmi impozantne, hlavne v súvislosti, keď to bolo spájané s božstvom zvaným *Vlas*, *Veles*.

Avšak situácia sa začala rapídne meniť príchodom cyrilometodejského kresťanstva, keď Podkarpatie - stará Dácia (Transylvánia a Podtisie) a tiež dunajské kraje boli v druhej polovici 9. st. pokrstené sv. bratmi Cyrilom a Metodom na ich ceste na Veľkú Moravu. Divokí karpatskí Rosi, ktorí na rozdiel od svojich poddunajských bratov pod ochranou nepreniknuteľných Karpát zostali stále slo-

bodní, prijali kresťanstvo, zanechali divoký život, nemorálnosť, neľudskosť, zverskosť. Kresťanstvo sa veľmi šírilo aj medzi dunajskými Rosmi - Rusínmi a Keltami v slabnúcom područí Rómov. A nielen kresťanstvo, ale ruka v ruke spolu s ním aj kultúra a to neporovnateľne vyššia v porovnaní s predošlou - nomádskou, kočovníckou. Do popredia sa dostali ľudské hodnoty, ktoré boli predtým alebo úplne neznáme, alebo pokladané za slabosť: láska, odpúšťanie, milosrdenstvo.

V čase, keď cyrilometodejské kresťanstvo doslova zaplavilo dunajskú nížinu, Podtisie i Transylvániu a ešte neskôr po príchode Maďarov (Uhrov) v 10. st., keď títo zatlačili Vlachov-Rómov ďalej na juhovýchod, ako hovorí Nestor do dnešnej Valachie, sa začalo dívať na pohanské, zverské mravy nekresťanských Rómov viac kriticky. To, čo sa kedysi pokladalo za silu, to, čo sa niekedy obdivovalo, čo bolo ideálom, ako napr. skalpovanie, vraždenie, prelievanie cudzej krvi, teraz v očiach novej ľudskejšej kultúrnejšej spoločnosti pod zorným uhlom kresťanstva bolo slabosťou, zbabelosťou, krutosťou, zavrženiahodným správaním sa. Kresťanské prostredie začalo s odporom hľadiť na to, čo za pohanských časov bolo slávne. Krádeže, lúpeže, vraždy, násilnosti, podvody, ukrutnosť atď. to všetko bolo obdivované a oslavované u pohanských nomádskejších národov,⁴⁴ ale odsudzované s príchodom pravdy - kresťanstva.

Rómovia (Valasi) prijali cyrilometodejské kresťanstvo od podkarpatských Slovanov-Rusínov a s ním samozrejme aj jeho kultúru. Rusín (Slovan) sa stal v očiach Rómov reprezentantom kresťanskej viery. Je zaujímavé, že v rómskej (cigánskej) reči dodnes figuruje slovo Rus-ín, vo význame *kňaz*, *svjaščennik*, porov. cigánsky výraz «raš-aj» *kňaz*,⁴⁵ príp. «rašajipen» *cirkev*,⁴⁶ kde *raš* je stará praslovanská vyslovnosť slova «rus» - porov. angl. Russia [čítaj *raš*] alebo tzv. Raška (Ruská) država pri Beograde. Rómovia, ktorí prijali kresťanstvo, dali základ južnej Valachii a Moldavii, neskoršej «Romaniji» — čiže dnešnému Rumunsku. Na vytváraní názvu «Romania» *Rumunsko* sa podieľali dva (ba dokonca tri) navzájom pôvodne vôbec nesúvisiace, rovnako zvučné pojmy: 1.) názov národa RÓMOV, 2.) starý názov východorímskeho (byzantského)⁴⁷ impéria RÓM (RUM),⁴⁸ (porov. gr. *Ρωμαῖοι* Byzantínci) pod vplyvom ktorého sa územie Rumunsku nepretržite nachádzalo a keď sa k nim pripojil ešte tretí — jediný ozajstný rímsky element, tj. 3.) skomolená latinčina (rímska, tj. ROMÁNSKA reč), ktorú Rómovia pochytili počas okupácie Albánska a Dalmácie, dostávame RÓMOV v ROMÁNII hovoriacich ROMÁNSKYM jazykom.⁴⁹ Pokrstení Rómovia sa úplne zliali s autochtónnym slovanským obyvateľstvom, prijali grécko-byzantský obrad a slovanskú cyriliku.⁵⁰ Prítomnosť väčšinového rusínskeho karpatského obyvateľstva pôvodne žijúceho na území dnešného Rumunsku a hlavne Transylvánie spôsobila, že názov «Romania» (Rumunsko) a starý názov

«Russia» (Karpatská Červená Rus) sa stali synonymami. Obidva tieto názvy totiž označujú «červenú zem». (porov. «rumenec» *červeň*). Porovnaj veľkoruské «румын» *Rumun* a veľkoruské «румян-ый» *červený*, tiež rumunské «roman» *Rumun* — rum. «rumen» *červený*, alebo lat. «Russus» *Rus* — lat. «russus» *červený*; rum. «rus» *Rus* a rum. «roșu» *červený*; stsl. **роумѣнь** *červený*⁵¹ — stsl. **роуминъ** *romaeus*.⁵²

Avšak tí Rómovia (žijúci hlavne v neprístupných horách), ktorí neprijali kresťanskú vieru, ani kresťanské mravy, zostali na pôvodnej veľmi nízkej kultúrnej a morálnej úrovni pohanov z prvého tisícročia a sú na nej bohužiaľ (Cigáni⁵³) až dodnes. Starý nomádsky (kočovný) spôsob života, do očí bijúca nemorálnosť a mravná neviazanosť, ako i krutosť, bezcitnosť, vierolomnosť a mnohé iné pohanské ohyzdnosti sa stali v plne kresťanskom prostredí akoby trňom v oku všetkému okolitému kresťanskému obyvateľstvu. To spôsobilo, že kým pokrstení Rómovia takmer splynuli s blízkym slovanským, pozdejšie i maďarským obyvateľstvom a založili rumunský štát, nepokrstení Rómovia (Cigáni) sa dostali do určitej a to spontánnej izolácie od ostatného obyvateľstva, ktoré sa ich stráni pre tento ich spôsob života dodnes. Dalmátske kresťanské prostredie latinského obradu dávných Obrov-Avarov pre ich nemorálny a mravne neviazaný život, ktorý bol už v silnom kontraste s kresťanskou morálkou, čoskoro začalo označovať biblickým, veľmi dobre známym pojmom GIGANT (*γίγαντες*), v zmysle človeka *nemorálneho*, žijúceho *bez akýchkoľvek morálnych zábran*.⁵⁴ Tento nový názov vznikol v latinskom-rímskokatolíckom slovanskom prostredí a užívalo ho najmä dalmátske domáce obyvateľstvo. Po rozšírení medzi širšie vrstvy z neho latinsko-glagolskou výslovnosťou vznikol dnešný termín «Cigán» — je to názov označujúci výlučne nepokrstených pohanských Rómov. Ešte dnes totiž v chorvátštine slová «ciganski» a «romski» značí jedno a to isté.⁵⁵ Slovo «Cigán» vzniklo prepisom gréckeho *γίγαντ* do latinčiny (tj. jazyka románskeho obyvateľstva prímorskej Dalmácie, kde Rómovia dlho utláčali latinských prisťahovalcov); teda presnejšie povedané, prepisom latinskou abecedou, v ktorej gréckemu gamma «γ» odpovedá ekvivalentné, tretie v poradí, písmeno «c» (*α, β, γ, δ, ε...*; *a, b, c, d, e...*). Takto vznikol v písanej forme tvar «CICAN(T)»,⁵⁶ čo pri latinskom (západnom) spôsobe výslovnosti znie «CIKAN(T)», (porov. české «cikán» *cigán*); v prepise glagolskou abecedou gréckemu písmenu gamma «γ» odpovedá glagolské písmeno «Ѧ» [čítaj g], (Cyri lom novovytvorené písmeno «Ѧ» je totiž abecedným dvojčatom k písmenu «Ѣ», preto tieto dve písmená zaujímajú spoločné druhé miesto v abecede a patria spolu). Znelou glagolskou výslovnosťou vznikla druhá forma «CIGÁN». ⁵⁷ Porovnaj český výraz CIKÁN, CIKÁNKA. Písmeno «k» tu svedčí o latinskej variante termínu. Bielorusky *цiган*, bulharsky *циганин*, srbsky *циганин*, *циганка*, rumunsky *țigan*, *țigancă* [čítaj *cigan*, *cigankă*], rusínsky *циган*, *циганка*,

maďarsky *czigány* [čítaj *cigáň*], poľsky *cygan*, rusky *цыган*, nemecky *Zigeuner*, taliansky *cingano*, neskôr *cingaro*, *zingaro* (*boémie* z fr. *bohème* Čech, Cigán), francúzsky *Boem*. Tieto posledné jazyky kvôli ľahšej výslovnosti majú «z», ale aj tu vidieť vplyv gréckej varianty s «g»; dokonca dvojitého gréckeho «γγ» [čítaj *ng*], ktoré sa vyskytuje u gréckych výrazov príbuzných slovu *γίγαντ*. Španielske *gitanos* a anglické *gypsies* si naopak zachovali písmeno «g» na prvom mieste. Zaujímavé je francúzske *Boemi* (Bohemiens) označujúce Čecha a zároveň Cigána.⁵⁸

Zo slovanského dalmátskeho prostredia sa výraz preniesol späť i do samotného Grécka: *τίγγανος*, *ἀτιγγανος*, *ἀθιγγανος*. Grécke slovo *γίγας*, *γίγαντες* *gigant*, *giganti* má však dva základné významy. Popri svojom prvotnom hlavnom význame, zdôrazňujúcim aspekt *nemorálnosti* a *nemravnosti*, má ešte druhý význam zdôrazňujúci aspekt *sily* a *neporazitelnosti* (*obor*, *velikán*). Zrejme i kvôli tomu boli Vlasi-Rómovia označení ako *Giganti*, lebo sa na nich v historickom zmysle slova vzťahovali obidva pôvodné významy tohto biblického slova.

Výskumom jazyka Rómov možno dôjsť k uzáveru, že ich pravlastou bola Ázia — predná severná India. Odtiaľ prešli a pomerne dlhú dobu zotrvali v Afganistane a v okolitých krajoch, kde do svojho jazyka nabrali iránske elementy. Potom vtrhli do Európy a plienili germánske a slovanské územia. Keďže prakticky nikdy nezosadali z koní, nevytvorili v prvej, tzv. hunskej perióde nijaký centralizovaný štát. Neskôr, a to hlavne po smrti svojho legendárneho vodcu Attilu, sa v styku so Slovanmi začali viacej usádzať a budovať tzv. avarske «hrinky» (od slovanského výrazu «hrunok» *mierny svah urobený zo zemného násypu*). Vtedy si podrobili krajiny na sever od Byzantského impéria, hlavne poddunajských Rusínov a Keltov (územie dnešného južného Maďarska a severnej Juhoslávie, tj. Panóniu, Sklavóniu a Dalmáciu). V Dalmácii čiastočne prijali niektoré prvky latinského jazyka a od iných Slovanov veľké množstvo slovanských-rusínskych a keltských výrazov. Po vyhnaní z Dalmácie a po príchode Uhrov (Maďarov) boli definitívne zatlačení do dnešnej Valachie pri Dunaji, ktorá sa stala spolu s Moldavou (Vltavou)⁵⁹ ich novou domovinou — budúcou kolískou Rumunska. Tam jedna časť z nich, ktorá ešte v Dalmácii prijala od latinských kolonistov čiastočnú latinskú kultúru, sa natrvalo usadila a spolu s pôvodným rusínskym slovanským obyvateľstvom Karpát dala základ rumunskému Valašsku (Valachii) a Moldavsku (Moldave) a neskôr po roku 1918 po pripojení Transylvánie, súčasnému Rumunskému štátu. Nezanedbateľná časť rómskych nomádov neprijala cyrilometodejské kresťanstvo a žila pod ochranou nepreniknuteľných karpatských lesov naďalej prastarým pohanským a kočovným spôsobom

života. Táto časť za relatívne krátky čas veľmi výrazne zaostala za svojími rýchlo kultúrne napredujúcimi kresťanskými súkmeňovcami. Táto pohanská časť Rómov dostala od dalmátskych glagolášov (latinského obradu) názov Giganti-Cigáni a neskôr, pod týmto novým názvom začala v nových kresťanských časoch, a to počnúc 9. st. kolonizovať-osídľovať znova, tj. už druhýkrát územie celej Európy, ba i iných svetadielov.

V roku 1937 sa počet Cigánov, tj. nepokrstených Rómov odhadoval na 2 až 5 miliónov. Najviac na svete, tj. takmer asi jedna polovica ich celkového svetového počtu žije v Rumunsku (vyše jedného milióna). Ich počet sa však od tej doby pre prirodzené počty detí už určite aspoň zdvojnásobil, pretože Cigáni popri všetkých svojich negatívnych vlastnostiach, ktoré si priniesli z pohanstva, majú jednu naozaj peknú vlastnosť, že žiaden z nich nedovolí zabiť svoje dieťa potratom. Zo svojej novej domoviny, tj. z dnešnej Valachie sa postupne začali roztrusovať, žijúc naďalej kočovným spôsobom života, do celého sveta. Byzantské kroniky zaznamenali skupiny týchto nomádov okolo roku 835 v Cilícii. V priebehu 10. až 14. st. sa skupiny Cigánov rozšírili do Egypta, severnej Afriky, odtiaľ neskôr dosiahli Španielsko. Ich prítomnosť je nepravideľne náhodne hlásená v Grécku, na ostrove Corfu pred rokom 1326. V roku 1348 ich spomína srbský kráľ Štefan Dušan. V roku 1370 sa úradne spomínajú v samej Valachii. Koncom 14. st. sú oficiálne zaznamenaní v Transylvánii. Albert Kranius vo svojom diele *Saxonia* (XI, 2) referuje, že v roku 1417 sa objavil divný národ v Germánii — tmavej pleti, čiernych vlasov, barbarkých mravov, zapredaný lži a podvodníctvu. Boli to Cigáni z tzv. Veľkej bandy, ktorí sa v rokoch 1417-1430 rozšírili po Germánii a z Germánie prenikli do Itálie, kde v roku 1423 cez Bolognu a Forlì pod vedením legendárneho vodcu Andreja došli až k Rímu, dosiahli tiež Švajciarsko a južné Francúzsko. V Anglicku nie sú zaznamenaní skôr ako v 16. storočí. V priebehu 19. st. sa jednotliví Cigáni dostali až do Ameriky.⁶⁰

Sami sa nazývajú vo svojom jazyku «RÓM» alebo «MANUSH» [čítaj *manuš*], čo znamená *človek*.⁶¹ Ostatné, nie cigánske obyvateľstvo vo svojom okolí nazývajú pohrdavo «gadžo». Zostali na primitívnej kultúrnej úrovni z minulého tisícročia, pretože neprijali kresťanstvo. Silné pohanské zmýšľanie, zvyky, tradície a povery, spojené s čarodejníctvom, im svojskou mágiou a nočným strachom z mŕtvych, sú u nich silné a zreteľne pozorovateľné i v súčasnosti.⁶² Hlavne v 15. - 18. st. boli silne odsudzovaní a prenasledovaní za ťažké obvinenia z mágie, satanizmu a kanibalizmu,⁶³ - v minulosti, a ojedinele ešte i v 20. storočí sa stávali prípady, že kradli novorodencov - batolaťá na "miešanie krvi",

tzv. Olaskí cigáni.

Čarodejníctvo a primitívna mágia, chiromantia, veštenie a iné hlúpe pohanské obyčaje boli u nich v 1. tisícročí tak silné, že ich meno: «Vlasi», «Vlachi», «Volochi» sa stalo v staroslovančine synonymom čarodejníkov a veštcov (porov. stsl. **ВЛѢХЪ** *čarodejník, veštec*).⁶⁴ Tak aj v cyrilometodejskom preklade Sv. Písma nachádzame označenie mágov ako «**ВОЛХВИ**», ktorí sa z Perzie prišli pokloniť Isusovi Christovi do Betlehema. Pretože všetká mágia a čarodejníctvo sú založené na podvode, v dôsledku ich veľkej čarodejníckej a vešteckej činnosti, ktorou podvádzali a klamali ľudí, nadobudlo aj ich meno «Cigáni», alebo «Cigán» v druhom tisícročí novší sekundárny význam: *klamár, podvodník*, porov.: «cigán» — *ten, ktorý cigáni, tj. klame, podvádzá*; «cigániť» = *klamať, horvoriť nepravdu*.

Pretože Vlasi-Rómovia žijúci na dolnom toku Dunaja prijali ešte v Dalmácii zmiešajúc sa s tamojšími rímskymi kolonistami latinský jazyk, začali Slovania už v 9. st. dodatočne-sekundárne nazývať Vlachami alebo Valachami aj samotných Rímanov (Talianov) žijúcich na Apeninskom poloostrove,⁶⁵ čo dodnes vidíme ešte v poľskom jazyku - porov. poľské «*Włoch*» *Talian*, «*Wołoch*» *Rumun*.

Keď koncom 9. a začiatkom 10. storočia prišli do Karpatskej kotliny, Potisia a Panónie Uhri-Maďari, našli tu pôvodné slovanské obyvateľstvo viac menej zmiešané s Volochami (Avarmi), ktoré už plne vlastnilo cyrilometodejské kresťanstvo a kultúru.

Vyššie pol tisícročia dlhá prítomnosť a vláda Rómov v Európe spôsobila drastický zásah do genetického materiálu všetkých obyvateľov centrálnej Európy a teda i Slovanov. Dlhodobá prítomnosť silne pigmentovaného tmavšieho ázijskeho elementu bola sprevádzaná všeobecným stmavnutím pôvodne plavých (blondavých-rusavých) vlasov Slovanov a výrazným potlačením typicky slovanského modrého sfarbenia očí.

Po príchode Maďarov-Uhrov nastala ešte jedna zlomová skutočnosť, ktorá sa tiež výrazne pričínala o všeobecné zatemnenie európskej histórie. Maďari totiž začali v relatívne krátkom čase po svojom príchode nazývať výrazom «*Valach*» (Olah) všetko pôvodné slovansko-rómske obyvateľstvo, ktoré našli v Podkarpatsku a v Potisí, teda nielen Rómov (Avarov), ale i Slovanov. O tom však už bude iná samostatná štúdia.

Doslov

Na prípade nepokrstených Rómov-Cigánov, v porovnaní s kultúrne vyspelými Rumunmi a Slovanmi vidieť, akú úžasnú silu má Christova viera a kresťansko-katolícke učenie. Kresťanský «kult» nám priniesol «kultúru». Budme preto prenesmierne vďační dvom skromným baziliánskym mníchom sv. Cyrilovi a Metodovi, že z nás (divokých Skýtov a Keltov) urobili «ľudí» — nebyť ich, by sme dnes žili na úrovni prvého tisícročia, alebo, čo je pravdepodobnejšie, dnes by sme už neboli Slovanmi, ale kresťanskými Nemcami.

Skratky používané v texte:

- gr. — grécky;
- lat. — latinsky;
- nem. — nemecky;
- poľ. — poľsky;
- prasl. — praslovansky;
- rum. — rumunsky;
- stsl. — staroslovansky;
- ukr. — ukrajinsky.

¹ Slovania v severnej Dalmácii na pobreží Adriatiku sú jedinými Slovanmi, ktorí neprijali kresťanstvo byzantského-gréckeho obradu od sv. Cyrila a Metoda, ale prijali rímsky obrad priamo z latinského-taliankeho prostredia. Avšak od zániku a straty slovanskej identity, ktorej strata stále hrozila po prijatí latinskej kultúry, ich zachránil taktiež jedine cyrilometodejský vplyv a cyrilské slovanské písmo, ktoré si pozdejšie zmenili na glagolské a pripísali ho sv. Hieronymovi, aby takto prežili likvidáciu byzantskej kultúry a svojej identity, ktorá vybuchla krátko potom a trvala mnoho storočí.

² Podkarpatskom (tj. «zemou pod Karpatami») sa tu nerozumie len dnešná Podkarpatská Rus, tj. predvojnová súčasť východného Slovenska (západné svahy stredných Karpát), ale aj nížiny okolo karpatských riek, hlavne Tisy a jej prítokov. V širšom a doslovnom zmysle «Podkarpatskom» možno rozumieť celé severné územie bývalého Uhorska, tj. územie ležiace pod Karpatským oblúkom. Keďže Karpaty začínajú pri Bratislave (Malé a Biele Karpaty), pokračujú Tatrami a Beskydami a končia v Rumunsku, Podkarpátim je vlastne celé dnešné Slovensko, severovýchod Maďarska a rumunská Transylvánia. O pokrstení podkarpatských Rusínov (τορωας = τὸ Ῥωας) (na dnešnom východnom Slovensku) nám dáva svedectvo nedoziernej ceny patriarcha Fotius vo svojej encyklike adresovanej všetkým patriarchom Cirkvi z roku 867 (Migne, *Patrologia graeca*, CII, stĺpec 736D).

³ *Повесть временных лет*, текст и перевод под редакцией В.П. Адриановой-Петец, I, Москва-Ленинград, 1950, стр. 11.

⁴ Medzi cudzie názvy, ktorými Slovanov označovali ich susedia patria napr.: *Sarmati*, *Veneti*, *Skýti*, *Kelti*, *Rhéti*, a pod. Herodot v 5. st. pred Chr. podkarpatských Slovanov nazýva napr. *Agathyršami*, neskôr ich grécke pramene volajú *Gétami* a *Dákmi*, ešte neskôr v 9. stor. franské letopisy ich volajú *Abodritmi* alebo *Praedenecentami*...

⁵ *Повесть временных лет*, I, 11.

⁶ Mená «Svätopluk» a «Rostislav» sú "iránskeho" (praslovanského) pôvodu, čo potvrdzuje znova ich skýtsky pôvod. O "iránskom" pôvode slova «svätý» porov. F. Dvorník, *Gli Slavi*, Padova, 1974, str. 38; Г. Дьяченко, *Полный церковно-славянский словарь*, «свaть», «свaтый», Москва, 1899, стр. 584; F. Conte, *Gli Slavi*, Torino, 1991, str. 323; F. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen*, «sventŭ», Wien, 1886, str. 330; K "iránskemu" pôvodu slova «pluk» pozri J.J.P. Dermaisons, *Dictionnaire Persan-Français*, I, Rome, 1910, str. 319; Meno kniežaťa Rostislava, ktoré doslovne znamená «hlava Slovanov», je odvodené priamo zo slova «ros-rus», ktoré je tiež "iránskeho" tj. praslovanského pôvodu a znamená *hlava* (porov. A.K.S. Lambton, *Persian Vocabulary*, «head», Cambridge, 1969, str. 275);

Kupec Samo - zakladateľ tzv. Samovej ríše nebol Frank, ale bol to Slovan. Meno «Samo» vzniklo z praslovanského skýtskeho výrazu **ca-nь* (príp. **co-nь*) *slnko* a označovalo v najdávnejších časoch svetového monoteizmu pôvodne jediného Boha na nebesiach, Stvoriteľa neba a zeme, ktorého v prvých svojich fázach pohanstvo stotožnilo s najväčšou hviezdou oblohy — Slnkom. Z tohto istého slovného základu pochádza i výraz na označenie jedného jedinca: *sám* (tj. jediný, jeden, samotný), *sam-ec*, porov. lat. «sol-us» *sám*. Spoluhláska *l* v slove **ca-nь* je vlastne len modifikáciou druhej časti samohlásky *o*. Zmenu zvuku *u* (y) na zvuk *l* pozorujeme v mnohých slovenských dialektoch keltského a skýtskeho pôvodu: porov. napríklad slovenské skýtske «videl» - keltské «videu», porovnaj výslovnosť poľského *ł*, prípadne ukrajinské «видітв» [čítaj *vidiul*]. Alebo «mal» - «mau», ukr. «мав» a pod. Spoluhláska *l* v slove **ca-nь*, ako zvuk prídychového pôvodu, tj. originálne súčasť prídychu, pra-samohlásky, sa v jazykoch a slovách keltského pôvodu neprejavuje (porov. angl. «sun» [čítaj *san*], srbochorvátske «sunce»); v slovách skýtsko-ruského pôvodu pretrváva dodnes (porov. veľkoruské *солнце*, slov. *slnce*, *slnko*, v českom slove «slunce» prebehla neskoršia «tołt-tlot» zmena a nastalo pomiešanie keltského a skýtskeho vplyvu). V taliančine pre zmenu, zanikla základná spoluhláska «n» (tal. «sole», lat. «sol»). Odtiaľ pochádza i názov slovanskej rieky *San* v karpatskej Galícii-Haličine pri Peremyšli, rieky *Sam-oš* v Karpatoch, ostrova *Sam-oš* pri pobreží Malej Ázie (pradomovine Slovanov; porovnaj názov ostrova Karpatos s názvom pohoria Karpaty a iné). *Sambi* — tj. ctiteľia Slnka sa v dejinách spomínajú všade, kde nachádzame stopu praslovanských pohlavárov-rusov (okolie Kaliningradu, *Sammium* - krajina v strednom Taliansku...). Prastarí Gréci nazývali veľké slovanské mestá (Solnohrady alebo Velehrady) «Sambad» - takto označovali napr. mesto Kyjev (τὸ κάστρον τὸ κιοάβα, τὸ ἐπινομαζόμενον Σαμβατάς - mesto Kyjev - mesto nazývané Sambatas (GY. Moravcsik, R.J.H. Jenkins, *Constantine Porphyrogenitus De Administrando Imperio*, IX - 8,9, Washington, 1967, str. 56)). Alebo i mesto Trnava (na západnom Slovensku, kde tvrdá výslovnosť potvrdzuje skýtsky pôvod) ako sídlo praslovanských pohlavárov rosov-Rusínov, ešte donedávna niesol v maďarčine názov «Nagy Szombad» (Veľký Sambad). Tento starý názov označoval ešte i mnohé iné ruské mestá, napr. starý «Castrum Ruthenor» juhovýchodne od Balatonu pri rieke Mura) označený pod týmto názvom ešte v mape Hungárie z roku 1750 (porov. «Hungaria seu Turcia in Octo Capitaneatus divisa Posonii 1750», *Hrady a zámky v Československu*, Bratislava, 1990) s maďarským názvom «Mura Szombat»; Je pozoruhodné, že nakoľko sa jednalo o božstvo slnka-ohňa a vody, toto isté slovo označuje aj vodu (porov. lat. «sal» 1.) *sol'*, 2.) *morská voda*; lat. «salum» *more*; gr. θάλασσα = θάλαττα *more* (И.Х. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, II, Москва, 1958, стр. 766). Zo slova «samo», ktoré označovalo slnko, ako najvyššieho boha, pochádzajú i slová, ako napr. lat.

«sum» *byť, existovať*; lat. «summa» *najvyššie miesto, hlavný bod*; angl. summit [čítaj *samiť*] *vrcholná schôdzka na najvyššej úrovni* atď.

⁷ «Волхомъ бо нашедшемъ на Словѣни на дунайския и съдшемъ в них и насыпцемъ имъ...», *Повесть временных лет*, I, 11.

⁸ *Повесть временных лет*, I, 21.

⁹ Porov. P.J. Šafařík, *Slovanské starožitnosti*, I, 262; K. Kadlec, *Valaši a Valašské právo v zemích slovanských a uherských s úvodem podávajícím přehled teorií o vzniku rumunského národa*, Praha, 1916, str. 10.

¹⁰ В. Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка*, «волоха», I, С.Петербург-Москва, 1903, стр. 677-678.

¹¹ Náboženský pohanský dualizmus u našich predkov rozoznával dve základné sily, ktoré bojovali medzi sebou. Silu dobra, ktorú reprezentoval boh - darca života a silu zla, ktorú predstavovali mnohí malí a zlí démoni spôsobujúci smrť a nešťastie. Démonické sily boli obyčajne stotožňované s divou dravou zverou a hmyzom. Mäsožravá lesná zver a hmyz, ktorý požíral mŕtvoly ľudí, bol pokladaný za démonov ničiacich posmrtný život človeka. Aby sa zamedzilo zhubnému vplyvu týchto "démonov", Praslovania keltského pôvodu spaľovali svojich mŕtvych (archeológia tieto lokality označuje ako tzv. žiarové hroby) a Praslovania (kráľovského) skýtskeho-ruského pôvodu ich balzamovali a kladli do kameňom alebo drevom vystužených podzemných dutín — mohýl (tzv. kostrové hroby).

¹² «...и мужи его по рускому закону кляшася оружьемъ своим, и Перуном, богом своим, и Волосомъ, скотьемъ богом», (porov. *Повесть временных лет*, I, 25, 52).

¹³ И.И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, I, Москва, 1890 (1989), стр. 294.

¹⁴ Porov. čes. «blecha», ukr. блоха a praslovanskú pôvodinu tohto slova: ***БЛАХЪ** *boh* — ide totiž o zlé démonické sily, ako dualistickú protiváhu «dobrého boha». Slovo *bloštica* má novšie palatalizované *ch>š*. Všetky tieto slová si zachovali keltskú výslovnosť zvuku *b*. Praslovania skýtskeho-ruského pôvodu nepoznali zvuk *b* a nahrádzali ho zvukom *v* (porov. *v(o)locha*).

¹⁵ Porov. bulharské div *obor* (Г. Дьяченко, *Полный...*, 964).

¹⁶ *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, I, Praha, 1958, str. 483; Hlavne v starom arménskom jazyku a mytológii ako i v Perzii (v pravlasti Slovanov) sa zachoval praslovanský názov démonických síl «děv» (F. Justi, *Storia della Persia Antica*, Milano, 1888, str. 132; A. Pagliaro, «Persia», *Enciclopedia cattolica*, IX, Città del Vaticano, 1948-1954, str. 1218), porov. čes. «dábel», angl. «devil», pričom jedno si zachovalo keltskú (*b*) a posledné skýtsku (*v*) výslovnosť slova.

¹⁷ Podrobnejšie pozri G.A. Timkovič, «Rusaľa - Zelené sviatky», *Blahovistnik*, 5, Prešov (1996) str. 130-132.

¹⁸ Za predpokladu, že praslovanský tvrdý «**еръ**» (**ъ**) sa v jazykoch pod vplyvom latinskej kultúry zapisoval vo forme *-er, -ar...*, maď. slovo «bog-ár» je úplne totožné so staroslovanským slovom **боръ-ъ**, z ktorého i vzniklo.

¹⁹ Kelti, neskôr aj Rímania a Gréci nazývali slovanského boha VOLOSA «PAN», od neho pochádza i názov «Panónia» (porov. AE. Forcellini, *Lexicon totius latinitatis*, «Pannonia», VI, Patavii, MCMXXXX, str. 423); ženskej forme tohto božstva - bohyni Sláve Kelti dávali titul «panna» (ženská forma od slova «pan»), podobne ako Praslovania-Skýti jej dávali titul **ДѢВА** *deva*, čo je ženská forma od stsl. **ДѢВЪ** *obor*, porov. bulharské div *obor* (Г. Дьяченко, *Полный...*, «дивъ», стр. 964), porov. staropruské «*deiwas*» *boh* (W. Boryś, *Słownik prastowiański*, «bogъ», I, Wrocław, 1974, str. 296), porov. lat.

«divus» *božský* - lat. «diva» *bohyňa*; Panónia bola okrem iného hlavným sídlom Volochov, Vlasov. «Volos» alebo «Pan» bol bohom divej zvere, ktorá naháňala ľuďom - pastierom nesmierny strach (odtiaľ výraz *panický* strach, *panika*) - jeho priazeň vraj chránila stáda od útoku divej zvere. Bol obyčajne znázorňovaný ako kozlonohý a rohatý - Kozorožec; «*Пán*» — козлоногий и рогатый бог лесов, пастбищ и скота» (И.Х. Дворецкий, *Древнееврейско-русский...*, «*Пán*», II, стр. 1226); Zrejme kedysi to bol titul najvyššieho a najmocnejšieho boha, alebo lepšie povedané, jediného pravého Boha z prvotných časov monoteizmu na zemi (židovský «Adonaj» *Pán*, resp. «Jahwe»), ktorého uznávajú kresťania dodnes, pretože gr. *пán* vyjadruje *úplnosť, totálnosť, dokonalosť* - teda *všetko dokonalé* - čo sú atribúty kresťanského Boha (porov. *Пán-αγος* *najsvätejší*, tj. *majúci všetku svätosť*; *Пán-άγαθος* *najlepší*, tj. *majúci všetku dobro*; *Пαντοκράτωρ* *všemohúci*, tj. *majúci všetku moc*).

²⁰ Ešte i dnes, v 20. st. kočovní Rómovia s obľubou nosia dlhé vlasy, aby sa odlíšili od svojich bratov Rómov, ktorí sa už usadili, (porov. W. Hirschberg, «Zingari», *Enciclopedia italiana*, XXXV, Milano-Roma, 1931-1937, str. 957).

²¹ Rímsky historik Ammianus Marcellinus (4. st. po Chr.) vo svojej *Histórii* opisuje Hunov takto: - «V detstve, chlapcom ostrým predmetom rozrezujú tvár, aby tým na ich zjazvenej tvári zadržali objavenie sa vlasov - (títo) takto dožívajú svoj život bez brady - beztvárne sa podobajú na eunuchov (pozn. Redakcie — táto prvá veta správy sa vzťahuje zrejme na predvoj hunskej armády, ktorý tvorili Slovania). Telo majú svalnaté a silné, šije široké, zvláštny a strašidelný vzhľad, že ich možno považovať za dvojnohé zvery, alebo pripodobniť ich na hrubo na podobu človeka obtesaným «čurbanom», ktoré sa stavajú na konci mostov. Pri takom divokom a nehoráznom spôsobe života sú tak zakalení, že nepotrebujú ani oheň, ani ľudsky pripravenú stravu. Živia sa koreňami divých rastlín a polosurovým mäsom všelijakého dobytká, ktoré si kladú na chrbát koní pod svoje bedrá a nechajú ho trochu zotlieť. Nikdy sa neukrývajú v nejaké obydlia, ale naopak vyhýbajú sa im, akoby hrobniciami oddeleným od obyčajného spôsobu života ľudí. Kočujú po horách a lesoch, od detstva sa priučajú znášať chlad, hlad a smäd. A u cudzích vchádzajú pod strechu len v krajnej nutnosti, lebo sa pod ňou necítia bezpečne... Telo si prikrývajú ľanovým rúchom alebo odevom zošíтым z kožík lesných myší. Nemajú rozdielu medzi domácim odevom a odevom na vychádzku, no raz natiahnutá na šiju tunika špinavej farby sa sníma, alebo vymieňa nie skôr, ako keď sa už začína rozpadávať od dlhodobého hnitia. Hlavy si pokrývajú krivými čiapkami a svoje nohy obrasté vlasmi, kozmími škurami... oni takmer nezosadajú z koní, doslovne, akoby prirástli ku svojim koňom... a často sediac na ženský spôsob vykonávajú svoje potreby. Deň a noc trávajú na svojich koňoch, zaoberajú sa kúpou i predajom, jedia a pijú, sklonia sa na šiju koňa i zaspávajú a spia tak silno, že dokonca i vidia sny. Keď im prichodí radiť sa o dôležitých veciach, sedia na koňoch a takto sa radia... Pri útoku vydávajú hrozny zavŕajúci krik, strašne zabíjajú...», (porov. Ю. Кулаковский, А. Сонин, *Аммиан Марцеллин - История*, 1906-1908); Tu treba dodať, že Huni slovanským menom Avari sa i pochovávali vždy spolu s koňom. Keď archeológia objaví pohanský hrob, v ktorom je pochovaná kostra človeka spolu s kostrou koňa, takmer s istotou možno prehlásiť, že ide o avarský hrob.

²² Z histórie je známe, že avarská armáda stále útočila v dvoch vlnách. Prvú útočnú vlnu tvorili obyčajne pešie oddiely podmanených Slovanov - v prvej línii boli totiž najväčšie straty. Avarska jazda sledovala priebeh boja obyčajne z nejakého blízkeho vyvýšeného miesta a do bitky zasiahla až pozdejšie, keď obe bojujúce strany boli už značne vysílené, a to v tzv. druhej etape, a to buď aby podporila ustupujúce slovanské mužstvo alebo (v prípade víťazného boja), aby zobrala korisť.

²³ Porov. K. Kadlec, *Valaši a valašské právo*, 5; Z výrazu *Morovlach* pochádza aj súčasný názov «Cigánmore» známy v prastarých dialektoch Šariša, Spiša, Zemplína na východnom Slovensku. Ináč výraz «more!» znamená v rómčine oslovenie «človeče!», užíva sa len vo vzťahu k mužom (A. Koptová, *Rómčina do vrecka*, Košice, 1995, str. 46).

²⁴ Porov. K. Kadlec, *Valaši a valašské právo*, 6, pozn. 1.

²⁵ Rusínske a keltské dialektaly na Slovensku poznajú výraz *Olaskí cigáni*, ktorým sa v súčasnosti vo všeobecnosti označujú Rómovia s úplne blond vlasmi. Ľudia ich pokladajú za nebezpečnejších od «čiernych» Rómov, lebo sa často svojím amorálnym a spoločenským chovaním ničím od svojich čiernych bratov neodlišujú, ale pritom sú už na prvý pohľad nerozoznateľní od iného slovanského obyvateľstva. Vznikli krížením s «bielym» obyvateľstvom tak, že pri svojom kočovaní na vozoch kde—tu kradli blondavé dojčatá — deti, ktoré si potom vychovali vo svojom prostredí a uzatvárali s nimi manželstvá; porov. W. Hirschberg, «Zingari», *Enciclopedia italiana*, XXXV, 956.

²⁶ И.И. Срезневский, *Словарь...*, «ВЛАТЪ», I, 275.

²⁷ А.Г. Преображенский, *Этимологический словарь русского языка*, «ВОЛОТЪ», I, Москва, 1959, стр. 93; Slová **ВЛАТЪ**, **ВОЛОТЪ**, **ВЕЛЕТЪ** *velikán*, *obor* vznikli priamo z výrazov: **ВЛАСЪ**, **ВОЛОСЪ**, **ВЕЛЕСЪ**. U Praslovanov keltského pôvodu sa totiž praslovanský zvuk *s* vyslovoval rovnako nejasne ako dnešné anglické «th» v slovách «thing», «thank», príp. ako v gréčtine *θ* (theta). Z toho nejasného sykavého praslovanského zvuku sa vytvorili dnešné zvuky *t(h)*, resp. *s*. Porovnaj tú istú evolúciu napr. v slovách: stsl. «**рѡуць**» — nem. «rot(**h**)» *červený*; «Rusín» — lat. «Ruthen»; gr. *θάλασσα* (= *θάλαττα*) — lat. «salum» *more*, atď.

²⁸ **ВОЛОТЪ** *velikán*, gr. *γυῶς*, (porov. И.И. Срезневский, *Словарь...*, I, 295); porov. И.Х. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, *γῆραιτες*, I, 323.

²⁹ Porov. *Lexicon...*, I, 807.

³⁰ Slovo *Avar* je praslovanskou-skýtskou variantou praslovanského-keltského výrazu *Obor*, pretože, ako najnovšie výskumy dokazujú, Rosi (Skýti plemena Magog) pôvodne nepoznali zvuky «o» ani «b» (porov. abecedu Etruskov, ktorí sa vlastným menom nazývali «Raseni» (L. Pareti, «Etruschi», *Enciclopedia italiana*, XIV, str. 511; porov. L. Grégoire, *Dictionnaire Encyclopedique d'Histoire, de Biographie, de Mythologie et de Géographie*, «Rasena», Paris, 1871, str. 1638), tj. Rusíni); Meno «Avari» *Obri* je podľa niektorých identické s menom *Ujguri* (uvádza sa takto v niektorých čínskych zdrojoch), ktorých volali byzantínci menom *OGOR*, čo je slovo pravdepodobne perzského pôvodu, (porov. F. Schneider, «Avari», *Enciclopedia italiana*, V, 606).

³¹ Porov. nem. «Hüne» *obor*, *velikán*, tiež «Hünengrab» *pohanské pohrebište*, (porov. M. Čierna, *Nemecko slovenský slovník*, Bratislava, 1986, str. 346), doslovne *hunské pohrebište* alebo *hunský hrob*.

³² Porov. В.М. Истринь, *Хроника Георгия Амартола*, I, Петроградъ, 1920, стр. 434; v gréckom texte slovu **оври** odpovedá *οἱ ἄβαροι* a Hamartolová správa sa vzťahuje na útok Avarov spolu s im podrobenými Slovanmi, ktorí museli ísť vždy do boja ako ich predvoj, na Byzanciu v roku 626.

³³ Porov. G.B Picotti, «UNNI», *Enciclopedia italiana*, XXXIV, 745-746.

³⁴ Tamtiež, pozn. 27.

³⁵ V gréckych textoch slovu **оври** odpovedá *ἄβαροι* a srbský preklad Georgia Hamartola má výraz «Avari»; o súvislosti *Obor* - *Avar* porov. V. Machek, «Quelques mots slavo - germaniques», *Slavia*, 20 (1951) 214-216; **оври** sú teda *Avari* - pod týmto názvom sú označovaní v Európe okolo 557-558 r. V roku 568 vytvorili državu v slovanskej Panónii, (porov. *Lexicon linguae palaeslovenicae*, II, Praha, 1967, str. 489); Obývali tiež južnú Dáciu; Porov. F. Schneider, «Avari», *Enciclopedia italiana*, V, 606; Franská kronika tzv. *Fredegara Scholastica* zo 7. st. po Chr. opisuje v letopise na rok 623 vzbúru Slovanov (*Venedov*) na čele s franským (v skutočnosti však slovanským!) kupcom Samom proti Avarom, ktorých Frankovia volali Hunami. Na časti územia, ktoré oslobodili, založili tzv. *Samovu ríšu* («Ríšu Slnka» - pozri poznámky vyššie). Huni (*Avari*)

predtým ovládali Slovanov (Venedov) v celej Panónii, a to takým spôsobom, že každoročne prichádzali k Slovanom (zrejme z juhovýchodných častí Dácie), aby u nich prezimovali, vydrancovali ich a brali ich manželky a dcéry, porov. «Chronicarum quae dicuntur Fredegarii Scholastici libri IV cum continuationibus», *Magnaе Moraviae Fontes Historici*, I, Brno, 1967, str. 20-23); Tieto udalosti francskej kroniky sa vzťahujú na zotročenie dunajských Slovanov Volochami, tj. Rómami, o ktorom hovorí Nestor vo svojej *Povesti vremennych let*, že zapriahali slovanské ženy do vozov, v ktorých sa sami vozili: «Въ си же времяна быша и *обрѣ*, иже ходиша на Ираклия (panoval 610 - 641) царя и мало его не яша. Си же *обрѣ* воеваху на словѣнѣхъ, и примучиша дулѣбы, сушая словѣни, и насилье творяху женамъ дулѣбскимъ: аще поѣхати будяше *обрѣ*ну не дадыше въпрячи коня ни вола, но веляше въпрячи 3ли, 4ли, 5ли женѣ въ телѣгу, и повести *обрѣ*вна, и тако мучаху дулѣбы...», (*Повесть временных лет*, I, 14); Samova (Slnečná) ríša sa rozprestierala zrejme na severozápad od Panónie obsadenej Rómami. Správa franského kronikára, že Huni neboli po celý čas na celom území podrobených Slovanov, ale prichádzali len na zimu a tiež Nestorove informácie dávajú predpokladať, že väčšia časť slovanského mužského obyvateľstva bola vyvraždená. Ženy a deti, neboli schopné odporu, až keď, ako franský kronikár dodáva, dorástli synovia Hunov, ktorých títo splodili s manželkami a dcérami Vinidov (tj. Venetov-Slovanov), došlo k Samovej vzbure na časti územia.

³⁶ Na ruský-rusínsky pôvod juhoslávskych Srbov poukazuje aj rímsky imperátor Konštantín VII. Porfyrogenet (905-959), ktorý píše o tom, že ešte v čase imperátora Heraklea (610 - 641) bola presídlená časť nepokrstených, tzv. «bielych» (to znamená svetlovlasých) Srbov z územia, ktoré leží za Tureckom (tak volali v 10. st. maďarské územie), ktorú zem sami «Srbi» vo svojom jazyku volali «BOJKY» (porov. GY. Moravcsik, R.J.H. Jenkins, *Constantine Porphyrogenitus De Administrando Imperio*, 32, Washington, 1967, str. 153) (ide o severné podkarpatské územia, kde dodnes žijú Rusíni zvaní Bojky, popri iných Rusínoch - Lemkoch, Huculoch atď. - teda Podkarpatská Rus bývalého predvojnového Československa), do okolia Solúna na Balkáne, odkiaľ asi o 200 rokov neskôr vyšli solúnski bratia, aby pokrstili veľkomoravských Slovanov. To nepriamo dokazuje, že solúnsky dialekt sv. Cyrila a Metoda bol dialekt rusínsky a nie macedónsky, ako sa doteraz predpokladalo. Porfyrogenet vysvetľuje, že títo boli Srbami nazvaní preto, lebo boli v otroctve Rímskeho impéria (z lat. slova *servus* otrok). Neskôr sa vraj s povolením imperátora chceli vrátiť na svoje pôvodné územia do Podkarpatskej kotliny (severnej Transylvánie), ale cestou na sever "zmenili" svoj názor a rozhodli sa usídlit' v okolí Belehradu (Vel-grad, tj. dnešný Beograd - hlavné mesto Srbska; lat. názov TAURUNUM, čo v preklade znamená «býčie» mesto alebo «bujacie», teda mesto Bojkov), Konštantín Porfyrogenet nazýva Bojkov «bielymi» Srbami, pretože vlasy Skýtov tj. Rosov-Rusínov boli v porovnaní s havraními vlasmi Rómov-Avarov a tiež čiernymi vlasmi Grékov výrazne svetlejšie - blondavé (*rusavé* tj. s *ryšavým* červeným nádychom).

³⁷ Porov. angl. Russia [čítaj raš] *Rusko* — odtiaľ i výslovnosť výrazu «Ruska» v tvare «Raška» država. Ide o starú praslovanskú výslovnosť.

³⁸ To vysvetľuje skutočnosť, prečo stnavli slovanskej rase v európe typické blondavé a rúsave vlasy.

³⁹ «Karpaty» je totiž keltský názov pohoria. Slovania-Skýti nazývali toto svoje rodné pohorie Beskydami; Názov «Karpaty» vznikol bezprídychovou výslovnosťou zo slova «charvaty» (zámenou $k(h) = ch > k$; $b(h) = v > b > p$) — porov. rozličnú výslovnosť slova *Christos - Kristus* a pod. Čo sa týka samotného mena «Chorvaty» alebo «Charvaty», či «Karpaty», vo všetkých prípadoch ide o totožný keltský názov *Červenej* (krvavej!) *Rusi* (= *Chorvácia*, porov. W. Taczanowski, «Czerwona Ruś», *Encyclopedya Powszechna*, VI, Warszawa, 1861, str. 478-479) v rôznych výslovnostiach. Odvođený je zo staroslovanského *крьвьъ* *krv* v súvisi s prinášaním krvavých obiet volov-kastrovaných býkov (porov. poľské «karw» *starý vól*, stsl. *кравѧ*), v ktorých krvi sa rituálne kúpavalo (porov.

G.A. Timkovič, «Predhistória Krásneho Brodu», *Letopis Krásnobrodského monastiera*, Prešov, 1995, str. 7-21).

⁴⁰ O pôvode dnešných Chorvátov (*Χρῳαῖτοι*) v bývalej Juhoslávii hovorí Porfyrogenet, že Chorváti, ktorí obývajú kraje Dalmácie pochádzajú z nepokrstených Chorvátov tiež nazývaných «bielych», ktorí žili za Tureckom (tj. za Maďarskom) v Galícii, (Porfyrogenet Galíciu nazýva *Frangia*, čo je adekvátny názov podľa veľkej *Gálie* novšie nazývanej *Francia* - Francúzsko) a mali za susedov slovanských nepokrstených Srbov - Bojkov, z krajiny, ktorú sami nazývali Bojky (tj. dnešná Podkarpatská Rus - bývalá časť Československa). Títo Chorváti vyhnaní Avarov z oblasti Dalmácie a túto dostali od cisára za odmenu do daru a usadili sa na nej. (porov. GY. Moravcsik, R.J.H. Jenkins, *Constantine Porphyrogenitus De Administrando Imperio*, 31, str. 147-149).

⁴¹ Rozdiel medzi Srbami a Chorvátami je teda nasledovný: kým Srbi sú prevažne skýtskeho pôvodu, podobne ako Rusíni na severovýchode Slovenska, Chorváti sú prevažne keltského pôvodu, podobne ako zemplínčania na juhovýchode dnešného Slovenska. Rozdiel medzi Srbmi a Chorvátmi bol ešte zvýraznený rozličnými kultúrami gréckeho a rímskeho obradu. Navyše príchodom otomanskej kultúry sa diferencoval aj od svojej karpatskej pôvodiny.

⁴² V slovenčine sa slovo «pán» dodnes užíva na označenie človeka vyššie položeného v spoločenskom rebríčku.

⁴³ Porov. F. Miklosich, *Etymologisches Wörterbuch der Slavischen Sprachen*, «romů», Wien, 1886, str. 181.

⁴⁴ Herodot napríklad píše o Skýtoch (tj. Praslovanoch plemena Magog), že ten Skýt, ktorý zabil mnoho ľudí a mohol to aj dokázať množstvom skalpov, bol slávnym a vážnym v celom kmeni. Ale ten, ktorý sa vrátil z boja bez skalpu nesmel jesť zo slávnostnej hostiny a musel sedieť osobitne, mimo, vysmievaný aj detmi, (porov. А.И. Доватур, *Народы нашей страны в истории Геродота*, IV. 64, 66, Москва, 1982, стр. 123); Praslovania pili ľudskú krv a užívali ľudských lebiek ako čaší na pitie... (porov. slovo «čaša», tj. *pohár na pitie* a poľské «czaszka» [čítaj *čaška*] *lebka*, (А.Г. Преображенский, *Этимологический... II, «чаша»*, стр. 55), príp. angl.-keltské «cup» *čaška*, *šálka*, talianske (etruské) «capo» *hlava*) a bola to veľká pocta; Prinášali ľudské obeť ukrutným spôsobom: odrubali pravú ruku a hlavu obetiam a tieto ich končatiny potom zahadzovali za seba, bez toho, aby sa obrátili a podívali, kde amputované časti dopadli a tak ich ponechali divej zveri na pospas, (porov. А.И. Доватур, *Народы... IV. 62, str. 121-123*); Herodot opisuje aj iné strašné obyčaje pohanov (Praslovanov), že svojich starých rodičov zadusili a ich mäso pomiešané s mäsom kŕmneho dobytku slávnostne zjedli (počas pohrebnej hostiny *tryzny*; porovnaj slovenské «trýzniť» *mučiť*; ďalej porovnaj slová «obet» a «obed»; «hody» (opakované hádzanie) a «hody» (obetná hostina) - podrobnejšie pozri G.A. Timkovič, «Predhistória Krásneho Brodu», *Letopis Krásnobrodského monastiera alebo úsok zo slávných dejín gréckokatolíkov na Slovensku*, Prešov, 1995, str. 7-21). Pokladalo sa vraj za česť, keď niekto mohol takto zomrieť, potupné bolo zomrieť na nejakú chorobu (А.И. Доватур, *Народы... IV. 26, str. 111*) - [tu treba dodať, že kým boli mladí a boli medzi tými, čo jedli, pokladali to za česť, ale keď zostarli a mali byť "zjedení", už asi sotva]. Pri smrti niektorého z kráľovských Skýtov, Rusov - zabíjali zahrdúsením aj niektoré z jeho žien a ukladali do mohly. A o rok po jeho smrti zabíjali množstvo najkrajších chlapcov, aj kone a na drevených koloch nabodnuté mŕtve telá - mŕtvych jazdcov na mŕtvych koňoch, rozostavovali okolo mohly... (tamtiež, IV. 71-72, str. 125-127). takéto mohly boli v súčasnosti objavené v karpatských lesoch.

⁴⁵ A. Koptová, *Rómčina do vrecka*, Košice, 1995, str. 73.

⁴⁶ Tamtiež, str. 73.

⁴⁷ Termín «Byzantská» ríša uviedli historici až v 17. storočí (porov. F. Hýbl, *Dějiny národa bulharského*, I, Praha, 1930, str. 56), dovtedy to bolo stále «Rímske» impérium;

podobne aj Turci dodnes nazývajú Byzanciu «Rum».

⁴⁸ V dávných časoch sa dnešná samohláska «u» vyslovovala a písala ako «ou» (porov. gr. *ou*) tj. *ou*. Odtiaľ sú dnešné samohlásky «o», prípadne «u» v slovách: *rom-rum, ross-rus (Rossia-Russia)*, porov. čes. «mouka, louka...», kde sa zachoval starodávny spôsob písania i výslovnosti.

⁴⁹ Tu treba ešte upozorniť nato, že v skutočnosti v "originálnej" rumunštine sa vyskytovalo relatívne len veľmi malé množstvo latinských slov. Podstatnú časť slovnice Rumunov dodnes tvoria skomolené slovanské slová. V priebehu posledných sto rokov však vládnuce rumunské kruhy v snahe dokázať "rímsky" pôvod Rumunov, umelo zavádzajú do jazyka "románske" — francúzske slová ako tzv. "spisovné" a rozhlason, televíziua, tlačou, v školách ich umelo zaštepujú do spisovnej reči. Takže dnešná rumunština na mnohé veci alebo pojmy má dva výrazy - jeden slovanský rusínsky (často označovaný iba ako dialekt) a druhý francúzsky (tzv. "spisovný"), napr.: «mersi» z fr. *merci* "spisovne" *ďakujem*, «bogdaproste» "nespisovne" *ďakujem*, čo je vlastne rusínske spojenie «Бог да простит» *Nech (ti) Boh odpustí*.

⁵⁰ Rumuni oficiálne užívali slovanskú cyriliku až do r. 1860, keď v snahe dokázať, že sú "rímskeho" pôvodu, zaviedli latiniku. Príčiniť sa o to hlavne prenikanie protestantizmu do krajiny.

⁵¹ *Lexicon linguae palaeoslovenicae*, III, Praha, 1972, str. 652.

⁵² F. Miklosich, *Lexicon Palaeo-Slovenico-Graeco-Latinum*, Vindobonae, 1862 (1965), str. 805.

⁵³ Cigáni sú rómske obyvateľstvo (bývalí Huni, Avari), ktoré neprijalo cyrilometodejské kresťanstvo a neprestalo žiť už viac ako tisíc rokov pradávny m pohanským kočovníckym spôsobom života. Cigáni sa vo väčšej miere nechávajú krstiť až v súčasnej dobe, keď sa uzadajú, ale aj to len poväčšine z formálnych dôvodov. Vedie ich k tomu obyčajne vlastná, ešte pohanská poverčivosť "aby ich v noci nestrašilo".

⁵⁴ «Gigant» (gr. *γίγας*) je výraz gréckej mytológie, ktorý etymologicky pochádza zo slov *γίγνομαι (= γίνομαι)* *rodit' sa* a *γῆ (= γῆ)* *zem*, čiže doslovný preklad výrazu «gigant» je *zrodený zo zeme* (AE. Forcellini, *Lexicon totius latinitatis*, «gigantes», V, 675-676); cyrilometodejský text Sv. Písma Starého Zákona naozaj prekladá slovo «gigant» v tomto zmysle: «онъ же не вѣсть какъ земнороднѣи...» (Prísľ 9,18); staroslovanský výraz *исполинь*, resp. *сполинъ obor* (*Lexicon...*, I, 807), ktorým sa prekladá grécke *γίγας* alebo *γίγαντες* vznikol pravdepodobne kompiláciou gréckeho *ἴσα rovnako* a slovan-ského *поль похлавие* (*Lexicon...*, III, 144-145) na označenie homosexuálov. Grécka Septuaginta v Gn 6,4 hovorí, že pred potopou sveta «synovia Boží» si brali za manželky «dcéry ľudské» a z týchto zväzkov sa rodili «giganti» (*γίγαντες*). Staroslovanský text «gigantov» prekladá výrazom «исполини». Grécka mytológia «gigantami» označovala bytosti obrovskej sily a veľmi nemorálneho života, tak nemorálneho, že dokonca už ani grécky boh Zeus (známy sám svojou nemorálnosťou) sa už nemohol dávať na ich nemorálnosť a zničil ich (porov. И.Х. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, «Гίγας», I, 323; porov. H. Lesetre, «Géants», *Dictionnaire de la Bible*, III, Paris, 1899, 135-138); grécky koreň *γίγν-* je v starej gréčtine základom slov, ktorých význam je stále nejako spojený s pohlavím a pohlavnosťou, napr.: *γίγλυμος* 1.) *styk*, 2.) *spojenie anatomicky pohlavne*; *γίγνομαι* *rodit' sa*; *γίγνισκω* *spoznať* v zmysle *coitus* (porov. И.Х. Дворецкий, *Древнегреческо-русский словарь*, I, 323). Ukrajinské dialektové *гига тiсо, vulva* a *гигавка penis* (О.С. Мельничук, *Етимологічний словник української мови*, «гiгa», I, Київ, 1982, стр. 504); pri preklade Svätého Písma z gréckej *Septuaginty* do staroslovančiny sv. Cyril a Metod nenájdu v skýtskej-slovanskej reči vhodný výraz adekvátny gréckemu *γίγαντες* vytvorili nové výstižné grécko-slovanské spojenie *исполинь rovnako-pohlavný*, tj. v latinčine *homo-sexual* (porov. grécke *ἴσα rovnako* a stsl. *поль похлавие*). Ako správne poznamenáva grécky kronikár Hamartol vo svojej kronike,

«synovia Boží» uvádzaní v Gn 6,4, sú ľudia, ktorí žili podľa príkazov a vôle Božej, «dcéry ľudské» sú Kainove dcéry žijúce podľa telesných-pozemských chýtok a žiadostí. Ich potomstvo bolo úplne skazené, po spravodlivých otcoch zdedilo však silu, ale po nemorálnych matkách nemorálnosť (porov. В.М. Истринъ, *Хроника Георгія Амартола*, I). Tomuto názoru z teologického hľadiska odpovedá i doslovný význam slova, tj. *zrodený zo zeme* (teda nie z Boha, ale zo zeme - nežijúci podľa vôle Božej, ale podľa svojej pozemskej telesnej žiadostivosti). Grécke slovo *γίγαντες* ukrýva teda v sebe dva aspekty: jeden pozitívny, tj. *veľkú silu* a druhý negatívny, tj. *morálnu zvrátenosť*. Tak to chápal i staroveký Gréci. Pisateľ Starého Zákona použil tento výraz na vyjadrenie hlavne druhého negatívneho aspektu. V súčasných prekladoch Starého Zákona do novodobých jazykov sa zdôrazňuje iba prvý aspekt, tj. obrovská sila. Sv. Písmo Starého Zákona spomína gigantov-ispolinov všade tam, kde Hospod' Boh fyzicky trestal jeden z «do neba volajúcich hriechov» tzv. «sodomský hriech» (homosexualita a každý neprirodený pohlavný styk): Pred potopou sveta sa rozmnožili na svete ispolini (Gn 6,4); staviteľ babylonskej veže Nimród bol ispolin (Gn 10,7-10); pred spálením Sodomy a Gomory Sv. Písmo spomína tiež ispolinský sodomský hriech (Gn 19,4-10); Izraeliti zo strachu pred ispolinmi (Dt 13,34) žijúcimi v Kanaáne odmietli Boží príkaz, aby vstúpili a zaujali prislúbenú zem, preto z trestu blúdili 40 rokov po púšti, kým nevymreli neposlušní...; Goliáš-obor (1Kr 21,16) bol ispolin, nemanželské dieťa (porov. E. Mangenot, «Goliath», *Dictionnaire de la Bible*, III, 268-269) a jeho druh (tiež ispolin) so šiestimi palcami na rukách i nohách (1Kr 20,5-8; 2Sam 21,18-22) je jasná genetická degenerácia obvyklá po krvismilstve. Slovo *gigant* je často nahrádzané výrazom, ako napr. národ «Refaim» (Dt 3,11) alebo ako «zrodení zo zeme» (Prísl. 9,18).

⁵⁵ E. Horák, *Slovensko-srbochorvátsky turistický slovník*, Bratislava, 1987, str. 30.

⁵⁶ Porov. gr. *γάγγραινα* rakovina a lat. **cancer** rakovina (grécke «γγ» sa číta ako [ng], teda [gangrainal]), porov. tal. **cancro** rakovina, resp. tal. **cancrena** sneť, nákaza, gangréna.

⁵⁷ Zmenu prvej slabiky «gi» na «ci» porovnaj u iných slov západnej výslovnosti, napr. stsl. гистерна, nem. Zisterne cisterna, (*Lexicon...*, I, 396).

⁵⁸ Slovo *Bohémi* (Česi) v západnej Európe, hlavne vo Francúzsku, je synonymom slova *Cigáni*. Príčinou bola nešťastná bitka na Bielej Hore (r. 1618) - po nej sa Česi rozliezli po Európe ako tuláci. Francúzi si ich plietli s tulákmi - Cigánmi. Prví Cigáni - Rómovia prišli totiž do Francúzska z Rumunska cez Bohémiu (Böhmen - provincia Austrie) v druhej pol. 15. st. Vhodným príkladom nejednoznačnosti situácie je Balfova opera «The Bohemian Girl», ktorá však nemá nič do činenia s Čechmi, ale pojednáva o typicky cigánskom dievčati. (Porov. J.S. Roucek, *Slavonic Encyclopaedia*, «Bohemian», New York, 1949, str. 105; tamtiež, «Bohemians», str. 106). Druhým možným spôsobom vysvetlenia môže byť i historicky prípustné väčšie nahromadenie Rómov (Avarov) v krajoch okolo rieky Vltavy, ktorá koniec koncov nesie po nich i svoje meno (pozri ďalej). V týchto miestach totiž možno hľadať i bývalú slávnu Samovu (Slnečnú) ríšu.

⁵⁹ «Moldava» je latinský ekvivalent slovanského názvu «Vltava» alebo «Veletava», čo znamená v rusínskom preklade «zem Veletov» — tj. Obrov, odvodené zo stsl. výrazu **велеть** obor, (porov. ukr. велетні *obrovia*, *giganti*). Takto sa totiž nazýva rieka Vltava (lat. aj maď. Moldava) pretekajúca cez Prahu v Čechách — zrejme ide o dávnu oblasť Samovej ríše, ktorá sa prvá oslobodila spod nadvlády Obrov (Avarov) zač. 7. st. po Chr. V Karpatskej Bukovine je tiež iná rieka s názvom Moldava s prítokmi ako Moldavica... a mestami napr. Ruská Moldavica, Fundul Moldovci, Moldava-Sulycia, spolu s inými bukovinskými mestami, ktorých názvy svedčia o pôvodnom rusinskom (slovanskom) osídlení: Rus plavar, Rus manastiera, Ruspojeni, Roščani Rožen (Veľký a Malý), Ruška, Ruspeboul, Ruskyj Banyliv...; Bukovina je hornou časťou východného Rumunska, zvaného tiež Moldava — ide o miesta, kde okrem Panónie vládli Veletí-Volochovia, tj. legendárni Obri-Avari. Teda oficiálne názvy dvoch hlavných oblastí

dnešného Rumunška súvisia priamo s dávnymi Obrami-Volochami, a to: *Valachia* (odvođené od stsl. **влохъ** *V(a)lach, vlas*) a *Moldava* (tj. *V(e)l(e)tava* od slova **велетъ**, *obor, велесъ vlas*). O dávnej prítomnosti Rómov-Obrov (Avarov) medzi Slovanmi svedčia i mnohé názvy lokalít v bývalom hornom Uhorsku (tj. na dnešnom Slovensku), napr.: *Moldava nad Bodvou* (pri Košiciach)...; *Stará i Nová Moldava* (na dnešných srbsko-rumunských hraniciach na brehu Dunaja); Na území dnešnej Ukrajiny a Bieloruska a inde sú veľmi početné názvy obcí, ako napr.: *Волотово городище, Волотова могила, Волоты* (v *Smolenskej gubernii*), *Волотина гора, Волотово* (na brehu rieky *Don*), *Weltinopolis - Weltenburg...*, (prov. *И.И. Срезневский, Словарь...*, I, 295).

⁶⁰ Porov. W. Hirschberg, «Zingari», *Enciclopedia italiana*, XXXV, 956.

⁶¹ W. Hirschberg, «Zingari», *Enciclopedia italiana*, XXXV, 956; A. Koptová, *Rómtčina do vrecka*, «človek», str. 46.

⁶² V *Nomokánone* Petra Mohyly z roku 1629 čítame v 15. pravidle: «Елицы влѣх-вуютъ съ циганки, и елицы приводатъ влѣхва въ домъ свои, и чаруютъ имъ, идеже болен естъ, или ино что, Лѣтъ пать да непричастатъса...» - Tí, ktorí čarujú (volchvujú) s Cigánkami, a tí, ktorí privádzajú čarodejníka (volchva) do svojho domu, (ktorí) im čarujú, kde je chorý (nemocný) alebo robia niečo iné, nech päť rokov sú bez svätého pričastia. - *Nomokánon* sa odvoláva ešte na staršie cirkevné snemy dávajúce podobné zákazy, (*Номоканон митрополита Петра Могили*, Київ, 1629, фотопередрук Горбача Олекси, Рим, 1989, **лѣ**, прав. **ѣ**, стр. 51).

⁶³ Porov. W. Hirschberg, «Zingari», *Enciclopedia italiana*, XXXV, 956.

⁶⁴ Porov. **влахъ** *Vlach, Rumun*, (*Lexicon...*, I, 201); **волохъ**, **влахъ** *Rumun*, (A.Г. Преображенский, *Этимологический...*, I, 93); **влѣхвѣ** *kúzelník, čarodej*, (*Lexicon...*, I, 203); **влѣхвованик**, **влѣшвеник**, **влѣшеник**, **влѣшѣва**, **влѣшѣвстик**, **влѣшѣство** *kúzelníctvo, čary, mágia*, (porov. *Lexicon...*, I, 204); Z toho i slovanské priezvisko *Vološin*; **вѣщни** - **вѣщии** *veštec, čarodejník* (*Lexicon...*, I, 385); odtiaľ i slovanské meno **вѣщеславъ** *Václav* (*Lexicon...*, I, 385), porov. pol. *Więcesław*, čo v preklade znamená «veštec Slovanov».

⁶⁵ Veľkomoravské knieža Rostislav poslal posolstvo Michalovi III., byzantskému cisárovi: «Нѣа, пришло к намъ много учителей - крестѣновъ зъ Влѣхъ i Гречка а зъ Немiec...», (porov. «*Žitie Metoda*», V, *Magnae Moraviae Fontes Historici*, II, Brno, 1967, 144); Pod *Vlachmi* sa tu nerozumejú dunajskí Rómovia, ale severné *Taliansko*.